

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱՀՍԿԻՉ ՊԱԼԱՏ
ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՈՐՈՇՈՒՄ

201 թ. Տարբեր 19-ի թիվ 7/10

ՀՀ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ԸՆԴԵՐՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՄԱՆ ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ /ՈՉ ՄԵՏԱՂԱԿԱՆ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԵՐ/ ՆԿԱՏՄԱՄԲ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ղեկավարվելով «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի
10-րդ մասի գ) կետի և 19-րդ հոդվածի 9-րդ մասի պահանջներով՝ ՀՀ վերահսկիչ
պալատի խորհուրդը

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Է.

Հաստատել ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման
օրինականության և ընդերքի օգտագործման (ոչ մետաղական հանքավայրեր)
նկատմամբ իրականացված վերահսկողության արդյունքների վերաբերյալ ընթացիկ
հաշվետվությունը՝ համաձայն հավելվածի:

ՀՀ ՎԵՐԱՀՍԿԻՉ ՊԱԼԱՏԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ

Ժ. Յուզյան

Լ. ՅՈՒՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿԻՉ ՊԱԼԱՏ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ԸՆԴԵՐՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՄԱՆ
ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ (ՈՉ
ՄԵՏԱՂԱԿԱՆ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԵՐ) ՆԿԱՏՄԱՄԲ
ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

**Վերահսկողության
հիմքը**

Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատի խորհրդի 2017 թվականի հոկտեմբերի 30-ի թիվ 25/3 որոշումը:

**Վերահսկողության
նպատակը**

ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականության և ընդերքի օգտագործման (ոչ մետաղական հանքավայրեր) վերահսկողության իրականացումը:

**Վերահսկողության
առարկան**

Ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականության և ընդերքի օգտագործման (ոչ մետաղական հանքավայրեր) կառավարման և օգտագործման գործընթացներ:

**Վերահսկողության
օբյեկտը**

ՀՀ էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների, ՀՀ բնապահպանության նախարարություններ:

**Վերահսկողությամբ
ընդգրկված
ժամանակահատվածը**

2016թ. հունվարի 1-ից մինչև 2017 թ. դեկտեմբերի 29-ը:

**Վերահսկողության
կատարման ժամկետը**

2017թ. նոյեմբերի 1-ից մինչև 2018թ. մարտի 15-ը ներառյալ:

**Վերահսկողության
ձևերը**

Դիտարկում և վերլուծություն:

**Վերահսկողության
մեթոդաբանությունը**

Դիտարկման ընթացքում կատարվել է ներկայացված տվյալների ուսումնասիրություն, որի արդյունքում առանձնացվել են դիտարկման և վերլուծության ուղղությունները:

Կատարվել է մի շարք փաստաթղթերի և տվյալների ուսումնասիրություն ու համադրում: Վերահսկողության ընթացքում իրականացվել է ընդերքօգտագործողների կողմից տարեկան ֆինանսատնտեսական ցուցանիշների ուսումնասիրություն, եկամուտների տարեկան ծրագրային ցուցանիշների, ինչպես նաև ընդերքօգտագործման վրճարների մասով պարտավորությունների կատարման ընթացքի ուսումնասիրություն: Կիրառվել են վերահսկողության ֆինանսական, համապատասխանության և արդյունավետության (կատարողական) տեսակները:

ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

**Հանքարդյունաբերության
ոլորտում գործող
ընկերությունների իրացման
շրջանառությունը նվազել է**

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի կողմից 17.07.2017թ. թիվ 01/6-1/27157-17 պատասխան գրությամբ տրամադրված տեղեկատվության համաձայն, հանքարդյունաբերության ոլորտում գործող ընկերությունների իրացման շրջանառության ծավալների նվազում է արձանագրվել բազային տարվա, այն է՝ 2014թ. տարեկան 616.8 մլրդ. դրամ իրացման շրջանառության համեմատությամբ, 2016 թվականին այն նվազել է 46.9 մլրդ. դրամով կամ 7.6%-ով և կազմել 569.9 մլրդ. դրամ:

Ոչ մետաղական հանքարդյունաբերության ոլորտում անկումը պայմանավորված էր նաև շինարարության ծավալների նվազմամբ: Այսպես, 2014 թվականին շինարարության ծավալներն արձանագրվել են 448.8 մլրդ. դրամ, ինչը կազմել է ՀՆԱ-ի՝ 4,828.6 մլրդ. դրամի 9.3%-ը, սակայն 2016 թվականին այդ ծավալները նվազել են 42.6 մլրդ. դրամով կամ 9.5%-ով և կազմել են 406.2 մլրդ. դրամ, կազմելով 5,079.9 մլրդ. դրամ՝ ՀՆԱ-ի 8.0%-ը: Այլ կերպ՝ ՀՆԱ-ում շինարարության տեսակարար կշիռը նվազել է 1.3 տոկոսային կետով:

**Որպես հետևանք՝ նվազել
են վճարված հարկերը**

Շարունակական անկում է արձանագրվել նաև ոլորտի ընկերությունների կողմից ՀՀ պետական բյուջե վճարված հարկերի բացարձակ ցուցանիշում, մասնավորապես ուղղակի հարկերում, որոնք արտացոլում են ֆինանսատնտեսական գործունեության արդյունքները: Այսպես, եթե 2014թ. վճարվել է 20.5 մլրդ. դրամ շահութահարկ, ապա հաջորդ տարի՝ 19.1 մլրդ. դրամ, իսկ 2016 թվականին այն կազմել է 16.1 մլրդ. դրամ: Այլ կերպ՝ ոլորտում ընդգրկված ընկերությունների համախառն շահույթը նշված ժամանակահատվածում նվազել է 21.6%-ով՝ 102.5 մլրդ. դրամից հասնելով 80.3 մլրդ. դրամի:

Յուրաքանչյուր տարի, պետական բյուջեի մասին օրենքի ընդունումից հետո, ՀՀ կառավարությունը որոշում է ընդունում պետական բյուջեի կատարումն

ապահովող միջոցառումների մասին, որի հավելված 6-ում նշվում են տվյալ տարվա պետական բյուջեով նախատեսված եկամուտների առանձին տեսակների գծով տարեկան մուտքերի հավաքագրման եռամսյակային համամասնությունները՝ ըստ դրանց գանձման համար պատասխանատու պետական կառավարման մարմինների: Մասնավորապես, ՀՀ կառավարության 2015թ. դեկտեմբերի 24-ին ընդունած՝ «Հայաստանի Հանրապետության 2016 թվականի պետական բյուջեի կատարումն ապահովող միջոցառումների մասին»

2016թ. պետական սեփականություն հանդիսացող ընդերքի և օգտակար հանածոների օգտագործման համար տրված արտոնագրերի դիմաց պետական տուրքի գծով փաստացի հավաքագրումը կազմել է նախատեսվածի 70.3%-ը

թիվ 1555-Ն որոշման 6-րդ հավելվածով, 2016 թվականին պետական սեփականություն հանդիսացող ընդերքի և օգտակար հանածոների օգտագործման համար տրված արտոնագրերի (թույլտվությունների) դիմաց 749,500.0 հազ. դրամի պետական տուրք է նախատեսվել ՀՀ պետական բյուջեում: Գանձման համար պատասխանատու մարմին է սահմանվել ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությունը, որտեղ առկա

տեղեկատվության համաձայն, 2016 թվականին փաստացի հավաքագրումը տվյալ եկամտատեսակով կազմել է 527,130.4 հազ. դրամ, ինչը կազմում է նախատեսվածի 70.3%-ը:

ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեն 08.01.2018թ. տրամադրված թիվ 03/70-1/637-18 պատասխան գրությամբ տեղեկատվություն է տրամադրել պետական տուրքի մասով պարտավորությունների վերաբերյալ, համաձայն որի, 01.01.2017թ. դրությամբ դրանք կազմել են 816,716.5 հազ. դրամ, որից 484,343.8 հազ. դրամը ապառքի գումարն է, իսկ 332,372.7 հազ. դրամը՝ պետական տուրքի վճարումն ուշացնելու դիմաց օրական տույժերի կիրառման արդյունքում գոյացած գումարը: Տվյալ ցուցանիշում էական են «Կեյ Էֆ Պրոդաքշն» ՍՊԸ-ի, «Վայոց Ձոր ֆրուկտ» ՍՊԸ-ի և «Նաիրիտ գործարան» ՓԲԸ-ի պարտավորությունները, որոնք կազմել են համապատասխանաբար՝ 163,290.0 հազ. դրամ (20.0%), 145,540.5 հազ. դրամ (17.8%) և 138,881.8 հազ. դրամ (17.0%): Նշենք, որ պարտավորությունները պետական տուրքի մասով շարունակաբար աճի միտում են ունեցել: Այսպես, եթե 01.01.2014թ. դրությամբ պարտավորությունը կազմել է ընդամենը 442,700.4 հազ. դրամ, ապա 01.01.2015թ. այն կազմել է 700,508.9 հազ. դրամ, 01.01.2016 թվականին՝ 679,041.0 հազ. դրամ՝ 2017 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ արձանագրելով առավելագույն՝ 762,987.6 հազ. դրամ ցուցանիշը: Այլ կերպ՝

նշված ժամանակահատվածում պարտավորությունները պետական տուրքի մասով աճել են 320,287.2 հազ. դրամով կամ 72.3%-ով: Ներկայացված տեղեկատվության համաձայն, 01.12.2017թ. դրությամբ հանքային իրավունք կրող տնտեսվարող սուբյեկտների պարտավորությունը պետական տուրքի մասով նվազել է 274,171.4 հազ. դրամով, հասնելով 488,816.1 հազ. դրամի: 2017թ. ընթացքում առանձին ընկերություններ սնանկ են ճանաչվել և լուծարվել են, ինչի արդյունքում ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի կողմից վերոնշյալ գրությամբ դրանց պարտավորությունները 01.12.2017թ.

**Պարտավորությունները
պետական տուրքի մասով
աճել են 320,287.2 հազ.
դրամով կամ 72.3%-ով**

դրությամբ այլևս չեն արտացոլվել, մասնավորապես, «Վայոց Ձոր ֆրոկտ» և «Կել Էֆ Պրոդակշն» ընկերությունների մասով, որոնք կազմել էին համապատասխանաբար՝ 145,540.5 և 163,290.0 հազ. դրամ:

Նշենք, որ պետական տուրքը պետական մարմինների լիազորությունների իրականացմամբ պայմանավորված՝ «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված ծառայությունների կամ գործողությունների համար ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից ՀՀ պետական բյուջե վճարվող պարտադիր վճար է: «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի 30-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն, լիազոր մարմինը ընդերքօգտագործման իրավունք կրող իրավաբանական անձին կարող է տալ գրավոր զգուշացում, եթե նա, մասնավորապես, չի վճարել օրենքով նախատեսված վճարները՝ սահմանված օրվանից մեկ ամսվա ընթացքում, իսկ նույն հոդվածի 5-րդ կետի համաձայն, ընդերքօգտագործման իրավունքը դադարում է, եթե լիազոր մարմնի սահմանած 90-օրյա ժամկետում ընդերքօգտագործման իրավունք կրողը չի վերացրել զգուշացման հիմքերը: Ավելին, ընդերքօգտագործողի և ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության հետ կնքվող՝ ՀՀ կառավարության 2012 թվականի մարտի 22-ի «Ընդերքօգտագործման պայմանագրերի օրինակելի ձևերը հաստատելու մասին» թիվ 437-Ն որոշմամբ սահմանված պայմանագրի 2-րդ կետում նշվում է, որ ընդերքօգտագործման դիմաց ընդերքօգտագործողների կողմից ՀՀ պետական բյուջե վճարվում է տարեկան պետական տուրք՝ «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով և չափով: Միաժամանակ, պետական տուրքի հաշվարկման և գանձման կարգի պահպանման նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացնում է հարկային մարմինը՝ ՀՀ կառավարության 1997 թվականի նոյեմբերի 29-ի թիվ 547 որոշմանը համապատասխան:

**Շրջակա միջավայրի
պահպանության
նպատակով կենտրոնական
գանձապետարանում
բացված արտաբյուջետային
հաշվին 01.11.2017թ.
դրությամբ կուտակվել են
1,226,553.5 հազ. դրամի
ֆինանսական միջոցներ:**

**Սակայն, տվյալ
հաշվարկային հաշվից
հատկացումներ չեն
կատարվել, քանի որ
բնապահպանական
միջաջառումներ չեն
իրականացվել:**

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ իրականացնելու նպատակով, այն է՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության ծրագրով բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով նախատեսված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված միջոցառումներ իրականացնելու նպատակով, կատարվում են բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի վճարները: Դրամագլխի օգտագործման և հատկացումների չափերի հաշվարկման կարգը սահմանել է ՀՀ կառավարությունը՝ 2012 թվականի օգոստոսի 23-ի թիվ 1079-Ն

որոշմամբ: Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին հատկացումներ կատարելու ընդերքօգտագործողի պարտականությունն արտացոլվում է ընդերքօգտագործման պայմանագրում: Շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով կատարվող մասհանումները հաշվեգրվում են կենտրոնական գանձապետարանում բացված արտաբյուջետային կուտակային հաշվին: Շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխից հատկացումները կատարվում են ստանձնած պարտավորությունների իրականացման շրջանակներում՝ բնապահպանական միջոցառումներ իրականացնելու նպատակով:

Ընդերքօգտագործողների կողմից դրամագլխին փոխանցումները կատարվում են նախնական և ընթացիկ հատկացումների միջոցով: Նախնական հատկացումը տնտեսվարողի կողմից կատարվում է համապատասխան պայմանագիրը ստորագրելուց հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում և չպետք է պակաս լինի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքների նախահաշվային արժեքի 15%-ից: Ընդերքօգտագործման պայմանագրով ընթացիկ հատկացումների կատարման ժամանակացույց սահմանված չլինելու դեպքում հատկացումները կատարվում են ընդերքօգտագործման իրավունքով սահմանված ժամանակահատվածի յուրաքանչյուր տարվա համար՝ մինչև հաշվետու տարվա դեկտեմբերի 30-ը: Վերջին տարվա համար ընթացիկ հատկացումներ չեն կատարվում:

2017թ. հոկտեմբեր ամիսը ներառյալ տվյալ հաշվին կուտակվել են 1,226,553.5 հազ. դրամի ֆինանսական միջոցներ, որից 437,567.4 հազ. դրամը 2014 թվականի տարեսկզբի մնացորդն է: 2014-2016 թվականներին և 2017թ. 1-ին

կիսամյակում տվյալ հաշվին ընդերքօգտագործողների կողմից փոխանցվել են 788,986.1 հազ. դրամի ֆինանսական միջոցներ, մասնավորապես, 2014 թվականին՝ 446,269.0 հազ. դրամ, 2015թ.՝ 18,225.4, 2016 թվականին՝ 232,323.5 հազ. դրամ և 2017թ. հոկտեմբերը ներառյալ՝ 92,168.2 հազ. դրամ: Տվյալ հաշվարկային հաշվից բնապահպանական միջոցառումներ իրականացնելու նպատակով հատկացումներ դեռևս չեն կատարվել:

**Շրջակա միջավայրի
պահպանության
դրամագլխին չի վճարվել
նախատեսվածի 48.9%-ը**

Ոչ մետաղական հանքավայրերի մասով
ընդերքօգտագործողների կողմից 01.06.2017թ.
դրությամբ, ըստ կնքված
ընդերքօգտագործման պայմանագրերի,
դրամագլխին նախատեսվել է վճարել

471,692.3 հազ. դրամ, փաստացի վճարվել է 241,127.3 հազ. դրամ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին կամ պարտավորությունը կազմել է 230,565.0 հազ. դրամ (նախատեսվածի 48.9%-ը)՝ թվով 398 ոչ մետաղական օգտակար հանածո արդյունահանող տնտեսվարողներից շուրջ 3/4-ը: Նշված ընկերությունները, հիմք ընդունելով «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի 80-րդ հոդվածի 7-րդ կետով սահմանված պահանջը, 2012թ. ընթացքում ընդերքօգտագործման իրավունքը վերաձևակերպել են, կնքել են ընդերքօգտագործման նոր պայմանագրեր: ՀՀ կառավարության 2012թ. մարտի 22-ին ընդունած՝ «Ընդերքօգտագործման պայմանագրերի օրինակելի ձևերը հաստատելու մասին» թիվ 437-Ն որոշմամբ, տնտեսվարողի հետ կնքվելիք ընդերքօգտագործման պայմանագրերի կողմ է հանդիսանում ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությունը՝ ի դեմս նախարարի: Որոշման 1-ին հավելվածի 3-րդ կետով նախատեսվում է ընդերքօգտագործողների կողմից վճարներ կատարել բնության և շրջակա միջավայրի դրամագլխին:

Նշենք, որ «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանվել են ընդերքի օգտագործման և պահպանության բնագավառում լիազոր մարմնի, այն է՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության իրավասությունները, մասնավորապես, ընդերքօգտագործման իրավունքի և ընդերքօգտագործման թույլտվությունների տրամադրումը, ընդերքօգտագործման պայմանագրի կնքումը, ընդերքի օգտագործման և պահպանության բնագավառում ընդունված նորմերի ու կանոնների կատարման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը և այլն: Օրենսգրքի 30-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն, լիազոր մարմինը կարող է զգուշացում տալ ընդերքօգտագործողին, եթե վերջինս, մասնավորապես, չի վճարել նախատեսված վճարները, իսկ նույն հոդվածի 5-րդ կետով ընդերքօգտագործման իրավունքի դադարեցում է

նախատեսվում, եթե 90 օրվա ընթացքում վճարումը չի կատարվել: Տվյալ դրույթն արտացոլվել է նաև տնտեսվարողի և ՀՀ էներգետիկայի ու բնական պաշարների նախարարության միջև կնքվող ընդերքօգտագործման պայմանագրերում:

Բացի այդ, 01.01.2017թ. դրությամբ 96 օգտակար հանածո արդյունահանող կազմակերպությունների ընդերքօգտագործման իրավունքը դադարեցվել է, որոնցից 4 դեպքում տնտեսվարողը դատարանի վճռով սնանկ է ճանաչվել, իսկ 92 ընդերքօգտագործման իրավունքի մասով նշված դրամագլխին համախառն պարտավորությունը կազմել է 121,184.0 հազ. դրամ:

**Ընդերքօգտագործման
իրավունքի
վերաձևակերպումը չի
կատարվել**

Թվով 40 դեպքում ընդերքօգտագործման իրավունքը դադարեցվել է «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի 80-րդ հոդվածի 7-րդ կետի հիմքով, որը ենթադրում է սույն օրենսգրքի ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 12 ամսվա ընթացքում, այն է՝ 2012 թվականին, ընդերքօգտագործման իրավունքի վերաձևակերպում, ինչը չի կատարվել: Ի դեպ, նախկին ժամանակահատվածում շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին հատկացումները կատարվել են «Ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրության և արդյունահանման համար—տրամադրելու (կոնցեսիայի) մասին» ՀՀ օրենքի 65-րդ հոդվածի հիմքով:

Թվով 24 դեպքում ընդերքօգտագործման իրավունքի թույլտվության գործողության ժամկետը լրացել է, իսկ 2-ի դեպքում դադարեցվել է Օրենսգրքի 30-րդ հոդվածի հիմքով:

Տնտեսվարողի դիմումի համաձայն, տրամադրվել են 26 հրաժարման հավաստագրեր, որոնցից 11-ի ընդերքօգտագործման իրավունքները վերաձևակերպած են եղել՝ դրանք համապատասխանեցնելով «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքին: Օրենսգրքի 58-րդ հոդվածի համաձայն, ընդերքօգտագործողը, որը ցանկանում է հրաժարվել ընդերքի տեղամասի կամ նրա մի հատվածի նկատմամբ իրավունքից, համապատասխան դիմում է ներկայացնում լիազոր մարմին, որին կցվում է պահանջվող փաստաթղթերի ցանկ, այդ թվում՝ ֆինանսական պարտավորությունների կատարումը հավաստող փաստաթղթերի առկայությունը հավաստող, որի բացակայության պայմաններում լիազոր մարմինը իրավասու չէր տրամադրելու հրաժարման հավաստագրերը: Ընդերքօգտագործման պայմանագրով նույնպես տնտեսվարողին զգուշացում է տրվում, եթե նա չի կատարել ընդերքօգտագործման իրավունքի պայմանները և

չի վճարել նախատեսված վճարները՝ սահմանված օրվանից մեկ ամսվա ընթացքում, իսկ 90-օրյա ժամկետում չվճարելու հանգամանքը ընդերքօգտագործման իրավունքից զրկելու հիմք է հանդիսանում: Ի դեպ, հրաժարման հավաստագրեր տրամադրում է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի տրամադրման գործակալությունը՝ ՀՀ Կառավարության կողմից 2010թ. նոյեմբերի 25-ին ընդունված թիվ 1526-Ն որոշմամբ հաստատված կանոնադրության 8-րդ կետի 6-րդ ենթակետին համապատասխան:

**19 դեպքում
ընդերքօգտագործման
նախկին պայմանագրերը
բացակայել են, 6 դեպքում
բացակայել են ինչպես
նախկին, այնպես էլ՝
վերաձևակերպումից հետո
կնքված պայմանագրերը, 91
դեպքում՝ չի նշվել
դրամագլխին վճարման
ենթակա գումարի չափը**

Ընդերքօգտագործման բնագավառում պարտավորությունների առաջացմանը նպաստել է նաև այն, որ «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի 80-րդ հոդվածի հիմքով ընդերքօգտագործման իրավունքի վերաձևակերպումների արդյունքում կնքվել են նոր պայմանագրեր, որոնցում չի արտացոլվել բնության և շրջակա միջավայրի դրամագլխին կատարվող հատկացումների գումարի չափը, ժամկետները: «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի 69-րդ հոդվածի հիմքով ՀՀ

կառավարությունը 2012թ. օգոստոսի 23-ի թիվ 1079-Ն որոշմամբ սահմանել է դրամագլխին հատկացումների հաշվարկման կարգը, հաստատել մասնագիտական հանձնաժողովի կազմը և այլն: «Հանրապետական երկրաբանական ֆոնդ» ՊՈԱԿ-ի կողմից տրամադրված տեղեկատվության ուսումնասիրությամբ արձանագրվեց, որ 19 դեպքում ընդերքօգտագործման նախկին, այն է՝ մինչև իրավունքի վերաձևակերպումը կնքված պայմանագրերը բացակայել են, 6 դեպքում բացակայել են ինչպես նախկին, այնպես էլ վերաձևակերպումից հետո կնքված պայմանագրերը, իսկ թվով 91 դեպքում՝ ընդերքօգտագործման իրավունքի վերաձևակերպման կամ նոր տրված իրավունքի ժամանակ կնքված պայմանագրերում չի նշվել դրամագլխին վճարման ենթակա գումարի չափը:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ բնապահպանության նախարարության կողմից իրականացված գործառնություններին, ապա դրանք սահմանված են «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, որի համաձայն, սահմանված են ընդերքի օգտագործման հետ կապված բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության ոլորտում բնապահպանության բնագավառի իրավասությունները, մասնավորապես, ընդերքօգտագործման բնագավառում

բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական քաղաքականության ձևավորումը, ընդերքօգտագործման բնագավառում բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության նորմերի, պայմանների ու պահանջների կատարման նկատմամբ պետական վերահսկողության իրականացումը, բնության եւ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման, հատկացումների չափերի հաշվարկման, ռեկուլտիվացիոն

Ոչ մի ընդերքօգտագործման տեղամասում, այդ թվում՝ փակված հանքավայրերում, չեն իրականացվել բնապահպանական ռեկուլտիվացիոն միջոցառումներ

աշխատանքներ իրականացնելու վերաբերյալ որոշումների ընդունումը և այլն: Օրենսգրքի 70-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն, այն դեպքում, երբ ընդերքօգտագործողը սահմանված ժամկետում չի կատարել նախագծով կամ ընդերքօգտագործման պայմանագրով նախատեսված

բնապահպանական (մասնավորապես՝ ռեկուլտիվացիոն) աշխատանքները, լիազոր մարմինը սեփական նախաձեռնությամբ շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի միջոցների հաշվին ձեռնարկում է նշված աշխատանքների իրականացման համար անհրաժեշտ միջոցառումները: Սակայն, ոչ մի ընդերքօգտագործման տեղամասում, այդ թվում՝ փակված հանքավայրերում, չեն իրականացվել բնապահպանական ռեկուլտիվացիոն միջոցառումներ, ինչը վկայում է բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության նորմերի, պայմանների ու պահանջների կատարման նկատմամբ պետական վերահսկողության իրականացման ոչ բավարար լինելու մասին:

Ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանը, շրջակա միջավայրին և բնակչությանը հասցված վնասի չափերի նվազեցմանն ուղղված աշխատանքները բավարար չեն:

Վերահսկողական գործառույթը ցածր մակարդակում է:

Հանքարդյունաբերության ոլորտը երկրի տնտեսությունում էական նշանակություն ունի: Սակայն, բավարար չեն աշխատանքներն՝ ուղղված ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանը, շրջակա միջավայրին և բնակչությանը հասցված վնասի չափերի նվազեցմանը, իսկ ոլորտում առկա վերահսկողական գործառույթների ցածր մակարդակը հանգեցրել է մի իրավիճակի, երբ տնտեսվարողների՝ կարճաժամկետ հատվածում մեծ եկամուտ ստանալու ցանկությունը, հանգեցրել է

բնապահպանական և սոցիալական լուրջ խնդիրների: Առաջնային են դառնում ընդերքօգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնման

աշխատանքների կատարմանն ուղղված պարտականությունների ապահովման խնդիրները, ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ իրականացնելու նպատակով դրամագլխի ձևավորման և կառավարման արդյունավետության բարձրացումը:

Ծանոթություն՝ Վերահսկողության ընթացքում հայտնաբերված վերոգրյալ փաստերը պարունակող արձանագրությունը, «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 19-րդ հոդվածի 7-րդ մասով սահմանված կարգով, ներկայացվել է վերահսկվող օբյեկտի ղեկավարին և ստորագրվել է վերջինիս կողմից՝ առանց առարկությունների:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հանքարդյունաբերության ոլորտում զբաղված ընկերությունների իրացման շրջանառության ծավալների նվազում է արձանագրվել՝ 2014թ. տարեկան 616.8 մլրդ. դրամ իրացման շրջանառության համեմատությամբ, 2016 թվականին այն նվազել է 46.9 մլրդ. դրամով կամ 7.6%-ով և կազմել 569.9 մլրդ. դրամ, իսկ ոլորտում ընդգրկված ընկերությունների համախառն շահույթը նշված ժամանակահատվածում նվազել է 21.6%-ով՝ 102.5 մլրդ. դրամից հասնելով 80.3 մլրդ. դրամի:

Լիազոր մարմինը կարող էր դադարեցնել ընդերքօգտագործման իրավունքը, ինչը չի արվել: Արդյունքում, չի ապահովվել «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի պահանջը, ՀՀ Կառավարության թիվ 1079-Ն և թիվ 437-Ն որոշումների, ինչպես նաև տվյալ տարվա պետական բյուջեի կատարումն ապահովող միջոցառումների մասին կառավարության որոշումների պահանջները:

2.1 Պետական սեփականություն հանդիսացող ընդերքի և օգտակար հանածոների օգտագործման համար տրված արտոնագրերի (թույլտվությունների) դիմաց ՀՀ պետական բյուջե գանձվող պետական տուրքի շարունակաբար թերհավաքագրման պայմաններում կուտակվել են պարտավորություններ, որոնք 01.12.2017թ. դրությամբ կազմել են 488,816.1 հազ. դրամ:

2.2 Ոչ մետաղական հանքավայրերի մասով ընդերքօգտագործողների կողմից դրամագլխին նախատեսվել է վճարել 471,692.3 հազ. դրամ, փաստացի վճարվել է 241,127.3 հազ. դրամ, շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին պարտավորությունը 01.06.2017թ. դրությամբ կազմել է 230,565.0 հազ. դրամ:

2.3 Թվով 92 օգտակար հանածո անդրյունահանող կազմակերպությունների ընդերքօգտագործման իրավունքը դադարեցվել է, սակայն շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխին պար-

տավորությունը 01.01.2017թ. դրությամբ կազմել է 121,184.0 հազ. դրամ: Լիազոր մարմինը կարող էր դադարեցնել ընդերքօգտագործման իրավունքը, ինչը չի արվել, իսկ հրաժարման հավաստագրերը տրամադրվել են առանց ֆինանսական պարտավորությունները հավաստող փաստաթղթերի: Արդյունքում, խախտվել են «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի, ՀՀ կառավարության թիվ 1079-Ն և թիվ 437-Ն որոշումների պահանջները:

Շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով կենտրոնական գանձապետարանում բացված արտաբյուջետային հաշվին 01.11.2017թ. դրությամբ կուտակվել են 1,226,553.5 հազ. դրամի ֆինանսական միջոցներ: Տվյալ հաշվարկային հաշվից հատկացումներ չեն կատարվել, քանի որ բնապահպանական միջացառումներ չեն իրականացվել: Արդյունքում, խախտվել է «ՀՀ ընդերքի մասին» օրենսգրքի պահանջը:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

**ՀՀ էներգետիկայի և
բնական
պաշարների
նախարարությանը,
ՀՀ ԿԱ պետական
եկամոտների
կոմիտեին**

Ապահովել ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված պահանջների կատարումը, որոնք կնպաստեն պետական տուրքի լիարժեք հաշվանցմանը, ինչպես նաև նախորդ տարիների ֆինանսատնտեսական գործունեության արդյունքներով գոյացած ապառքների մարմանը:

Համատեղ մշակել միջոցառումների պլան, ինչը կապահովի պետական տուրքի մասով արձանագրված պարտավորությունների մարումը:

**ՀՀ
բնապահպանության
նախարարությանը**

Ձեռնարկել միջոցներ ընդերքօգտագործման բնագավառում բնության՝ եւ շրջակա միջավայրի պահպանության նորմերի, պայմանների ու պահանջների կատարման նրկատմամբ պետական վերահսկողության իրականացման, բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության դրամագլխի օգտագործման, հատկացումների չափերի հաշվարկման, ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներ իրականացնելու վերաբերյալ որոշումների ընդունման ուղղությամբ:

Շրջակա միջավայրի պահպանության նպատակով պետական բյուջեում կուտակված ֆինանսական միջոցներն ուղղել բնապահպանական միջոցառումների իրականացմանը՝ հիմքում ունենալով գործողությունների հաստատված ժամանակացույց:

Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասի գ) կետի համաձայն, մեկամսյա ժամկետում ՀՀ վերահսկիչ պալատին գրավոր տեղեկատվություն տրամադրել ընթացիկ հաշվետվությունում ամրագրված՝ հայտնաբերված խախտումները վերացնելու վերաբերյալ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՎԵՐԱՀՍԿԻՉ ՊԱԼԱՏ
ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՈՐՈՇՈՒՄ

201 թ. Տարբեր 19-ի թիվ 7/10

ՀՀ ՏԱՐԱԾՔՈՒՄ ԸՆԴԵՐՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՄԱՆ ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ /ՈՉ ՄԵՏԱՂԱԿԱՆ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԵՐ/ ՆԿԱՏՄԱՄԲ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ղեկավարվելով «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 10-րդ հոդվածի
10-րդ մասի գ) կետի և 19-րդ հոդվածի 9-րդ մասի պահանջներով՝ ՀՀ վերահսկիչ
պալատի խորհուրդը

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Է.

Հաստատել ՀՀ տարածքում ընդերքի օգտագործման տրամադրման
օրինականության և ընդերքի օգտագործման (ոչ մետաղական հանքավայրեր)
նկատմամբ իրականացված վերահսկողության արդյունքների վերաբերյալ ընթացիկ
հաշվետվությունը՝ համաձայն հավելվածի:

ՀՀ ՎԵՐԱՀՍԿԻՉ ՊԱԼԱՏԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ

Դ. Յուզբաշև

Լ. ՅՈՒՅԱՆ

